

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
НДІ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

ЗАКАРПАТСЬКІ ПРАВОВІ ЧИТАННЯ

Розвиток правової системи та
європейська інтеграція України

*Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції
(27-28 травня 2021 року, м. Ужгород)*

Редакційна колегія:

Оніщук Микола Васильович (*співголова*) – Ректор Національної школи суддів України, доктор юридичних наук, Заслужений юрист України; **Савчин Михайло Васильович** (*співголова*) – директор НДІ порівняльного публічного права та міжнародного права УжНУ, доктор юридичних наук, професор; **Лазур Ярослав Володимирович** – декан юридичного факультету УжНУ, доктор юридичних наук, професор; **Білаш Олександр Володимирович** – заступник декана юридичного факультету УжНУ, кандидат юридичних наук, доцент; **Бисага Юрій Михайлович** – завідувач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства УжНУ, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України; **Булеца Сібілла Богданівна** – завідувач кафедри цивільного права та процесу УжНУ, доктор юридичних наук, професор; **Галас Володимир Іванович** – завідувач кафедри теорії та історії держави і права УжНУ, кандидат юридичних наук, доцент; **Карабін Тетяна Олександрівна** – завідувач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права УжНУ, доктор юридичних наук, доцент; **Котляр Ольга Іванівна** – доцент кафедри міжнародного права УжНУ, кандидат юридичних наук, доцент; **Рошканюк Вадим Михайлович** – завідувач кафедри господарського права УжНУ, кандидат юридичних наук, доцент; **Ступник Ярослав Валерійович** – завідувач кафедри кримінального права та процесу УжНУ, кандидат юридичних наук, доцент; **Луцький Володимир Ярославович** – голова Студентської ради юридичного факультету УжНУ

Рекомендовано до друку
Вченою радою юридичного факультету
Ужгородського національного університету
(протокол № 9 від 13 травня 2021 року)

Оргкомітет XIII Міжнародної науково-практичної конференції
«Закарпатські правові читання» може не поділяти думку учасників.
Матеріали доповідей подано в авторській редакції.

Дорофеева Л.М. Проблемні питання підвищення кваліфікації посадових осіб митниці в сучасних умовах.....	239
Трачук П.А. Юридичні гарантії професійної діяльності працівників поліції.....	245
Хохлова І.В. Доступ до вищої освіти в міжнародних актах.....	249
Фурик Б.Ю. Євро регіон як форма розвитку транс кордонного співробітництва України: теоретико-правові аспекти	254
Секція X. Проблемні питання реформування кримінального та кримінально-процесуального законодавства.....	260
Андрушко А.В. Кримінальна відповідальність за примушування за законодавством зарубіжних держав: порівняльний аналіз	260
Вознюк А.А. Криміналізація злочинного впливу – новий інструмент кримінально-правової протидії діяльності кримінальних авторитетів в Україні.....	267
Секція XI. Теорія та практика трансформації міжнародного права (XX-XXI століття): міжнародно-правові читання, присвячені пам'яті Георгія Диниса	274
Калинюк С.С. Тлумачення міжнародних договорів	274
Ковальова М.В. Інститут застережень в міжнародному праві	279
Котляр О.І. Спеціальні міжнародно-правові стандарти права на доступ до правосуддя.....	283
Новицький В.В. Сучасний розвиток концепції сталого розвитку через призму діяльності Організації Об'єднаних Націй	287
Свида Т.О. Про особливості права СОТ	294
Сливка С.В. Теорії визнання держав та їх застосування в сучасному міжнародному праві.....	300

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ЗЛОЧИННОГО ВПЛИВУ – НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ АВТОРИТЕТІВ В УКРАЇНІ

Вознюк А.А.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності*

*Навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ,*

Організована злочинність становила, становить і, ймовірно, в найближчому майбутньому становитиме серйозну загрозу правам і свободам громадян в усьому світі, не оминаючи найбільш розвинених держав – Італію, Китай, Німеччину, США, Туреччину, Японію тощо. Не є винятком й Україна, для якої протидія організованим злочинним об'єднанням має визнаватися одним з пріоритетних напрямів протидії кримінально протиправній діяльності.

«Організована злочинність, а також особи, які здійснюють її організацію та керівництво, – «зłodії у законі», формують в Україні типове для держав колишнього СРСР злочинне середовище. Воно характеризується наявністю жорсткого кодексу поведінки, сталих кримінальних традицій, високим рівнем організованості, ієрархічності, закритості і конспіративності»⁴¹². «Організовані злочинні об'єднання в умовах розповсюдження корупції розширюють сферу своїх інтересів, проникають в органи влади як на місцевому, регіональному, так і загальнодержавному рівні, встановлюють «наглядачів», а інколи навіть піднімають окремі функції держави та місцевого самоврядування»⁴¹³.

Представники сучасного організованого криміналітету, з одного боку, постійно удосконалюють форми та методи кримінально проти-

⁴¹² Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: пояснювальна записка до проекту Закону України від 2 грудня 2019 р. № 2513. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67506 (дата звернення: 15.04.2021).

⁴¹³ Вознюк А., Дудоров О. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою: аналіз законодавчих новел. *Новітні кримінально-правові дослідження – 2021 : Альманах наукових праць* / за ред. проф. Є.Л. Стрельцова, проф. О.В. Козаченка, PhD О.М. Мусиченко. Миколаїв : МІП НУ ОЮА, 2021. С. 21.

правної діяльності, а з іншого – продовжують дотримуватися встановлених правил, звичаїв, традицій, характерних для злочинських спільнот країн-вихідців з СРСР.

Чинне законодавство України тривалий час містило низку правових механізмів боротьби з організованою злочинністю, які в цілому відповідали загальносвітовій практиці. Однак їх було недостатньо для ефективного кримінально-правового впливу на певні категорії представників організованої злочинності – йдеться насамперед про кримінальних авторитетів – «злочинців в законі», «смотрящих», «положенців». Чому недостатньо? Кожного із зазначених суб'єктів можна притягнути до кримінальної відповідальності за вчинення певного злочину (розбою, вимагання, викрадення людини тощо). Це і відбувається в частині випадків на практиці. У подальшому, здобуваючи відповідний досвід, ці особи вживають низку заходів щодо уникнення кримінальної відповідальності, зокрема шляхом конспірації своєї кримінально протиправної діяльності, підкупу правоохоронців та суддів, застосування заходів впливу на потерпілих та свідків. Частині кримінальних авторитетів вдається здобути вищий статус у кримінальній ієрархії – стати «злочинцем в законі», «положенцем», «смотрящим». За таких обставин їх суспільно небезпечна поведінка зазнає певної трансформації: відбувається частковий перехід від участі в окремих злочинах і кримінальних проступках в ролі організаторів, підбурювачів, пособників, виконавців чи співвиконавців до координації кримінально протиправної діяльності на певній території, сприяння їй, спонукання до неї. Акцент суспільно небезпечних діянь кримінальних авторитетів зміщується від участі в окремих злочинах і кримінальних проступках до незаконного впливу на кримінально протиправну діяльність. Відтак притягнути до кримінальної відповідальності цих осіб ставало дедалі складніше, а у певних випадках взагалі неможливо. Адже в основі «філософії» чинного КК України індивідуальне кримінальне правопорушення, яке може бути вчинене як самостійно, так і у співучасті. Тому, наприклад, «злочинця в законі» чи іншого кримінального авторитета неможливо було притягнути до кримінальної відповідальності за вирішення спорів (суперечок), які виникають між особами з погляду неписаних злочинських «законів», «за поняттями» (тобто системи неформальних норм і правил, які діють у злочинному середовищі), коли він виступав в ролі «мирового судді», та визначав обґрунтованість претензій, а також ухвалював рішення про покарання винуватців тощо. Звісно, якщо в його діях не було складу іншого кримінального правопорушення (вимагання, примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових

зобов'язань тощо). Не було підстав притягнути до кримінальної відповідальності і осіб, які сприяють кримінально протиправній діяльності шляхом утримання та забезпечення наповнення «общака», осіб, які координують вчинення кримінальних правопорушень на певній території (наприклад, надають дозвіл індивідуальним суб'єктам та злочинним об'єднанням займатися кримінально протиправною діяльністю). Останні можуть навіть не знати хто, коли, де, в який спосіб і щодо кого вчинить злочин чи кримінальний проступок, що фактично унеможливує притягнення їх до відповідальності як співучасників.

Водночас ситуація змінилася з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою»)» від 4 червня 2020 р., який набрав чинності 27 червня 2020 р.

Зміни до КК України передбачають:

1. Запровадження нової форми співучасті – злочинної спільноти (об'єднання двох чи більше злочинних організацій), криміналізацію її створення та керівництва нею.

2. Визнання кваліфікуючою ознакою складів злочинів, передбачених ст. 255 та 256 КК України, вчинення відповідних дій службовою особою з використанням службового становища.

3. Введення особливо кваліфікуючої ознаки злочину, передбаченого ст. 255 КК України, – вчинення його особою, яка здійснює злочинний вплив, або є особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, зокрема у статусі «вора в законі».

4. Уточнення однієї з умов спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 6 ст. 255 КК України (добровільне повідомлення про створення злочинної організації або участь у ній має відбуватися до повідомлення особі про підозру у вчиненні цього злочину).

5. Криміналізацію умисного встановлення або поширення в суспільстві злочинного впливу (ст. 255¹ КК України), зокрема в ізоляторах тимчасового тримання, слідчих ізоляторах чи установах виконання покарань (кваліфікуюча ознака) та особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі» (особливо кваліфікуюча ознака).

6. Криміналізацію звернення до особи, яка завідомо для винного може здійснювати злочинний вплив, зокрема до особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», з метою застосування нею такого впливу (ст. 255³ КК України).

7. Виокремлення незаконних дій щодо злочинного зібрання (сходки) в окрему статтю 2553 КК України, криміналізацію участі в ньому.

Найбільший інтерес становлять положення що стосуються злочинного впливу, які сміливо можна віднести до новітніх кримінально-правових інструментів протидії кримінальним авторитетам.

Як свідчить практика діяльності правоохоронних органів, злочинний вплив може полягати у таких діях, як: надання особі статусу «злочинців в законі», призначення «смотрящих», «положенців»; вирішення конфліктних ситуацій між засудженими, раніше судимими та іншими особами; розподіл коштів або інших матеріальних благ між засудженими; організація та проведення зібрань в установах виконання покарань; встановлення «даху» для осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, злочинних об'єднань тощо⁴¹⁴. Такі діяння, з одного боку, сприяють розвитку кримінально протиправної діяльності, насамперед найбільш небезпечних – організованих її форм, а з іншого – суттєво перешкоджають виправленню засуджених, оскільки нині місця позбавлення волі – «ідеальне середовище» для здійснення кримінально протиправного впливу на суспільство, виховання утримуваних у кримінально-виконавчих установах в дусі дотримання «злочинських» законів та традицій, а також втягнення їх у подальше вчинення кримінальних правопорушень.

На практиці поширення злочинного впливу зазвичай кваліфікується за сукупністю кримінальних правопорушень, зокрема, з інкримінуванням при цьому ст. 129 КК «Погроза вбивством», ст. 146 КК «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини», ст. 185 КК «Крадіжка», ст. 187 КК «Розбій», ст. 189 КК «Вимагання», ст. 307 КК «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів», ст. 392 КК «Дії, що дезорганізують роботу установи виконання покарань».

У якості прикладу встановлення та поширення злочинного впливу особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, варто навести випадок із практики.

Особа-1, відбуваючи протягом тривалого часу покарання за вчинення умисного вбивства та незаконного поведіння зі зброєю,

---

⁴¹⁴ Докладніше про це див.: Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): науково-практичний коментар / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ: Норма права, 2021. 130 с.

підтримуючи злочинські традиції, не бажаючи ставати на шлях виховання, підкорялись вимогам чинного законодавства України, що визначають порядок відбування покарання ув'язненими в місцях позбавлення волі, правилам поведінки в місцях позбавлення волі, а також загальноприйнятим правилам поведінки в суспільстві, використовуючи свої особисті якості та можливості, здобув повагу й авторитет серед засуджених як суб'єкт злочинного впливу.

Особа-1 неодноразово порушував режим утримання, за що піддавався заходам стягнення адміністрацією установи (зокрема, за порушення розпорядку дня, зберігання заборонених предметів, невиконання законних вимог адміністрації установи виконання покарань).

У подальшому Особа-1, маючи авторитет особи, яка веде «правильний» спосіб життя, взяв участь у проведенні у виправній установі злочинного зібрання представників, які здійснюють злочинний вплив, як на території цієї установи, так і за її межами, де були присутні ув'язнені, які користуються авторитетом серед інших ув'язнених. На цьому зібранні було прийнято рішення про надання Особі-1 статусу особи, яка є кримінальним авторитетом, уповноваженим наглядати за дотриманням неписаних загальноприйнятих в злочинських колах законів поведінки, тобто «смотрящим за зоною» – виправною колонією, в якій він відбував покарання.

Після призначення «смотрящим» з метою встановлення та поширення свого злочинного впливу на засуджених, які відбували покарання у відповідній установі, Особа-1 встановив на її території правила поведінки серед засуджених і вимагав безумовного їх дотримання. При цьому будь-який спротив дотриманню встановлених Особою-1 правил поведінки негайно придушувався як ним особисто, так й іншими засудженими, наближеними до нього та визначеними ним, шляхом застосування фізичного та психічного насильства.

Крім цього, з метою поширення свого злочинного впливу на засуджених, які відбувають покарання у виправній колонії, а також для координації злочинних зв'язків і підтримання авторитету та контролю за дотриманням встановлених ним правил поведінки, Особа-1 призначив ув'язнених Особу-2 та Особу-3, які мають авторитет осіб, ведуть «правильний» спосіб життя, «смотрящими» за окремими дільницями виправної колонії. З метою встановлення та поширення ними злочинного впливу Особу-2 було призначено «смотрящим» за сектором максимального рівня безпеки («критою зоною»), а Особу-3 – «смотрящим» за локальною дільницею, внаслідок чого Особа-1 став координувати злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив.

Встановивши та поширивши свій злочинний вплив серед засуджених, які утримувались у виправній колонії, Особа-1 виконував такі функції:

- прийняв на себе всю повноту неформальної влади на території колонії;
- розробив правила поведінки відповідно до злочинських «законів» і забезпечував дотримання їх засудженими;
- призначив довірених осіб, які користувались авторитетом серед інших ув'язнених та мали значний вплив на них, а саме Особу-2 – «смотрящим» за сектором максимального рівня безпеки, а Особу-3 – «смотрящим» за локальною дільницею, внаслідок чого став координувати злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив;
- забезпечував неухильний контроль за виконанням визначених ним правил та обов'язків засудженими в колонії;
- забезпечував надходження на територію колонії наркотичних засобів і психотропних речовин;
- організував схему із незаконного збуту наркотичних засобів і психотропних речовин на території виправної колонії;
- особисто та за участю визначених ним осіб здійснював збут наркотичних засобів і психотропних речовин на території виправної колонії, особисто визначаючи при цьому ціни на такі заборонені речовини;
- здійснював розподіл коштів, які надходили від незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин;
- здійснював збирання і розподіл коштів, у т. ч. здобутих злочинним шляхом, серед засуджених, забезпечував наповнення злочинського «общака»;
- приймав рішення про видачу ув'язненим засобів мобільного зв'язку;
- вів облік всіх засобів мобільного зв'язку, які знаходились в користуванні ув'язнених;
- організував азартні ігри на території колонії з метою наповнення злочинського «общака». При цьому частина зібраних коштів передавалась за межі виправної установи для підтримання функціонування кримінального елемента на волі, а інша частина залишалась в Особи-1 для фінансування витрат із поширення ним свого злочинного впливу на території установи виконання покарань;
- забезпечував постачання на територію установи тютюнових виробів, продуктів харчування і мобільних телефонів, які розподі-

ляв серед засуджених, які вели «правильний» в його розумінні спосіб життя;

- вів «бухгалтерію», в якій відображав всі надходження до злочинської «общака», надходження/витрачання коштів, продуктів харчування, тютюнових виробів, чаю, засобів зв'язку;
- визначав злочинну касту, в якій перебували засуджені, зокрема «мужики», «козли», а також переводив з однієї касти в іншу за вчинення дій, які виходять за межі злочинської моралі;
- вирішував спори, які виникали між засудженими з точки зору неписаних кримінальних «законів», «по поняттям», виступаючи в таких випадках в ролі «мирового судді» та визначав обґрунтованість претензій, а також приймав рішення про необхідність покарання винуватця та його вид;
- здійснював перевірку засуджених, які прибували у виправну колонію для відбування покарання та утримувалися на карантині, доводив до них вимоги утримання і визначав, до якої касти належатиме той чи інший засуджений;
- сприяв переведенню засуджених між локальними дільницями з метою здійснення певної діяльності та поширення свого злочинного впливу.

Таким чином, Особа-1, перебуваючи у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, завдяки авторитету, іншим особистим якостям та можливостям, сприяв, спонукав, координував та здійснював інший вплив на злочинну діяльність, організовував і безпосередньо здійснював розподіл коштів, майна та інших активів, спрямованих на забезпечення такої діяльності, координував злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив, тобто умисно встановив і поширив злочинний вплив в установі виконання покарань⁴¹⁵.

Водночас одних лише підстав кримінальної відповідальності за встановлення та поширення злочинного впливу недостатньо. Потрібен відповідний механізм кримінально-виконавчого впливу на кримінальних авторитетів. У кримінально-виконавчих установах їх слід тримати окремо від інших засуджених, можливо навіть в окремих установах чи принаймні будівлях. Тому наразі існує необхідність у реформуванні кримінально-виконавчого законодавства.

⁴¹⁵ А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 2551, 2552, 2553, 256 Кримінального кодексу України): науково-практичний коментар. Київ: Норма права, 2021. С. 50–53.

3-18 Закарпатські правові читання. Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2021 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний університет; За заг. ред. М.В. Оніщука та М.В. Савчина. Ужгород: РІК-У, 2021. 306 с.

ISBN 978-617-7868-80-3

Науковий збірник містить матеріали конференції, які присвячені окремим проблемам сучасної юриспруденції, зокрема, подолання наслідків пандемії коронавірусу, синергетики в праві, правового забезпечення економічної і судової реформ, сучасних тенденцій розвитку конституційного, цивільного, сімейного, кримінального та міжнародного права. У збірнику приділено увагу проблематиці четвертого покоління прав людини, адміністративним та судовим механізмам забезпечення прав людини.

Для наукових та науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, студентів правничого напрямку, юристів-практиків, усіх, хто цікавиться питаннями юриспруденції.

УДК 34(477)

Наукове видання

ЗАКАРПАТСЬКІ ПРАВОВІ ЧИТАННЯ
TRANSCARPATHIAN LEGAL READINGS

Матеріали XIII
Міжнародної науково-практичної конференції
(27-28 травня 2021 року, м. Ужгород)

У авторській редакції

Верстка – Кокіна Рената
Дизайн обкладинки – Миколіук Олена

Підписано до друку 25.05.2021 р. Формат 60x84/16. Папір офсет.
Гарнітура Cambria. Ум. друк. арк. 17,8. Тираж 200 прим. Замов. № 1295.

Виготовлено та видруковано у ТОВ «РІК-У»:
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36, +38 095 48 00 799, print@rik.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5040 від 21 січня 2016 р.